

Špela Bregač

Inkunabule novomeškega frančiškanskega samostana

Slabo leto, od septembra 2003 do avgusta 2004, sem raziskovala repertorij novomeškega frančiškanskega samostana 15. in 16. stol., pri čemer mi je izdatno pomagal p. Felicijan Pevec, ki naslove knjižnega gradiva v samostanu gotovo najbolj pozna, saj je njihov hranitelj. V središče svojega raziskovanja sem postavila inkunabule omenjenega samostana in prišla do zanimivih ugotovitev – samostan namreč hrani 38 inkunabul, enajst več, kot sta jih našla A. Gspan in J. Badalič in popise 27 najdenih objavila v delu *Inkunabule v Sloveniji*, ki je izšlo pri Inštitutu za literaturo SAZU-ja 1957. leta. Pri popisu sem si pomagala z Gspan, Badaličevim delom in katalogom, ki ga omenja že p. Alfonz Furlan, knjižničar in kronist novomeškega samostana v *Zgodovini frančiškanskega samostana in cerkve v Novem mestu* v 27. nadaljevanju v Dolenjskih novicah (1919), kjer omenja katalog, v katerem je vpisanih 12 inkunabul. Pri popisu so me zanimale vezave, sestava zvezkov, iluminacije, ekslibrisi, grbi ter najrazličnejši poznejši vpisi, ki kažejo na način nabave, lastnino ali pa si pomagajo pri razlagi vsebine.

Vezave

- a) stiška: polusnjena, ima bel ali rjav hrbet s črno nalepko in zlatim napisom, kartonaste platnice, prevleče s temno rjavim drobno pikčastim papirjem.
- b) vezava novomeških frančiškanov: podobna stiški; rjavo usnje, na hrbtu črna nalepka z zlatim napisom.
- c) vezava bistrske kartuzije: polusnje, svetlo rjav hrbet s po eno nalepko opečnordeče in zelene barve ter zlatim napisom.
- d) vezava ljubljanskih frančiškanov: belo usnje s črtnimi in rastlinskimi okraski in frančiškanski grb, na hrbtu zlat napis in Marijina podoba, rdeča obreza.
- e) vezava ljubljanske Licejke: spada v mlajšo skupino, je polusnjena, s svetlo rjavim hrbtom z dvema temnejšima nalepkama, zlatim napisom in letnico, modrim marmoriranim papirjem kot prevleko platnic in zeleno obrezo.

Sestava zvezkov

V zbirki enajstih novopopisanih inkunabul sta dve knjigi, v katerih je v eni vezavi strnjениh več tiskov. Bonaventurove Meditacije o Kristusovem življenju so vezane s še dvema zvezkoma iz leta 1503, ki mu sledita, Hibernicus je vezan s še tremi zvezki, od katerih je prvi iz leta 1520, drugi iz 1527, tretji je Hibernicusova inkunabula, in četrti zvezek je iz leta 1526. Ta dela so večina smotrno sestavljena; v njih so združena dela istega avtorja ali sorodne vsebine. Med novopopisanimi inkunabulami pa je še ena enolistna – *O sedmih smrtnih grehih* – ki pa predstavlja le delček celote in služi kot spojni list v knjigi Vincentiusa Bellovacensis.

Iluminacije

V celotni zbirki, t.j. 38 inkunabul, sem našla nekaj izdaj, opremljenih z razkošnimi, na roko slikanimi zlatimi inicialami, pa tudi dve taki, iz katerih so te izrezali.

Nekdanji lastniki inkunabul

S kulturnozgodovinskega stališča je zanimivo, kdo so bili nekoč lastniki predstavljenih inkunabul in kako so menjavale lastništvo. To se da večkrat razbrati iz podpisov ali drugih beležk na knjigi ali v njej, z ekslibrisi ali naslikanimi grbi.

Večina inkunabul je bila last novomeškega frančiškanskega samostana, nekaj jih je v samostan prišlo iz ljubljanskega samostana, kar pričajo ekslibrisi, pisani z roko.

Domnevam, da je marsikatero inkunabulo v samostan prinesel p. Bernardin Gregorič, rojen v Novem mestu leta 1657. Ko je bil star 20 let, je stopil v frančiškanski red, šolal pa se je v Rimu pri Lovrencu Cozzi (Koča), ki je kasneje postal vrhovni predstojnik reda in naposled kardinal. 1692 je p. B. Gregorič postal gvardijan na Trsatu, čez tri leta pa provincial. Kot tak je skrbel, da so popravili novomeški samostan, kamor se je stalno naselil leta 1607 in ostal do svoje smrti, 21. avgusta 1733. P. Bernardin Gregorič je 17 let vodil novomeški samostan in v tem času prenovil obe zakrstiji, dal narediti nove oltarje, na novo postavil oltarja pod korom, uredil bolnišnico in knjižnico, »kateri je veliko knjig pridobil.«¹

Opera varia R. Caracciola so bila 1607 last iškega vikarja Janeza Zdravja.

Peter Jurko je bil lastnik Salernske knjige o zdravju, tiskane v Benetkah 1500. leta, vezane v moder papir. Dr. Peter Nikolaj pl. Jurko je bil rojen v Trstu, medicino pa je študiral v Rimu, menda kot štipendist kranjskih deželnih stanov. Dr. Drago Mušič piše, da je bil »ljudomil in dober zdravnik«, ² ki je reveže zdravil zastonj, poleg tega pa jim je večkrat kupoval celo zdravila. Po svoji smrti avgusta 1766. je knjige, predvsem s področja medicine, zapustil novomeški frančiškanski knjižnici, sam pa je pokopan v kapeli samostana.

Prva knjiga od treh Vincentiusa Bellovacensis, *Speculum historiale*, je bila last p. F. Benkovića, kar potrjuje njegov podpis, v drugi knjigi pa je podpis Frančiška Glavinića.

Frančišek Glavinić je bil frančiškanski pisatelj, sin plemiške rodbine iz Glamoča, rojen v Istri 1608. ali dve leti kasneje, kamor je ena izmed treh družin istega roda pribežala pred Turki. Bil je dolgoletni gvardijan na Trsatu, v letih 1610, 1616 in 1619 pa provincial. Cesar Ferdinand II. mu je ponudil senjsko škofijo, Glavinić je ponudbo zavrnil. Duhovščina v Istri, hrvaškem Primorju in otokih ga je prosila, naj za tisk pripravi staroslovanski misal in brevir, kar je s pomočjo svojega učenca, p. Rafaela Levakovića, tudi storil. Po zapletih z glagolskimi črkami sta bila glagolski misal in brevir natisnjena v Rimu 1631. P. Frančišek Glavinić je umrl 6. decembra 1650 na Trsatu. Dela: *Szvitlost dusse verne*, Venezia 1632; *Ceteri poslidnja čovika*, Mletci 1628; *Historia Tersactana*, Udine 1648; *Confessario catholico*. Udine 1642; *Cvit szvetih to jest Život svetih*, Mleci 1702; *Manus Christi amoris, divisa in quinque libros*, Venetiis 1625; »*Origine della Provincia Bosna-Croatia*«, Udine 1648.³

¹ P. Alfonz Furlan, Zgodovina frančiškanskega samostana in cerkve v Novem mestu. V: Dolenjske novice, 1919, 4. nadaljevanje.

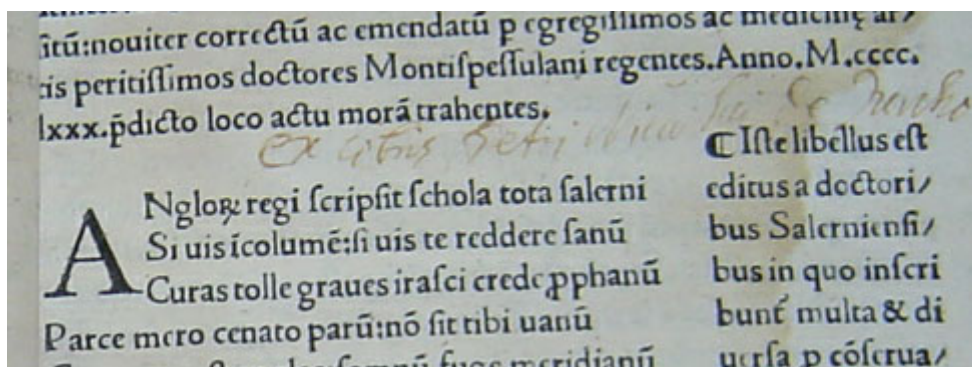
² Drago Mušič, Zdravstvo starega Novega mesta. V: Kronika slovenskih mest, letnik VII, šte. 1, Lj 1940, str. 19–26.

³ P. Alfonz Furlan, Pisatelji frančiškanske hrvaško-kranjske pokrajine sv. Križa. V: Časopis za zgodovino in narodopisje, št. XXI, 1926, str. 29–57.

Prvi lastnik Bonaventurovih Meditacij o Kristusovem življenju je bil Janez Krstnik Seebach, sin Petra Seebacha, 5. ljubljanskega škofa, ki se je javno oženil s Heleno Kreutzer iz kranjske plemiške družine. Janez Krstnik je bil zbiralec rokopisov in inkunabul, rojen 23. 6. 1546 v Burgschleinitzu na Spodnjem Avstrijskem. Študiral je na Dunaju in v Padovi, kamor ga je poslal oče, da bi se seznanil z retoriko in pravom. 1566. se je naselil pri očetu na Gornjem Gradu. Po očetovi smrti je verjetno zadržal knjige iz gornjegrajske knjižnice in na ta način ohranil vsaj pet rokopisov, ki jih je označil s kraticami S. J. B. in 72 (74) inkunabul, ki jih hrani ljubljanski NUK.⁴

Tretji lastnik iste inkunabule je bil p. Filip Marouth, profesor s Kranjske, ki je 18. marca 1831., star 40 let, umrl v novomeškem samostanu.⁵

Lastnik inkunabule Pija II., Pisma iz časa Piccolominijevega papeževanja (1473), je bil predstojnik novomeškega samostana iz leta 1472, pater Andrej, verjetno iz Dunajskega Novega mesta.⁶

Ex libris Petri Nicolai de Jurko

Novopopisane inkunabule novomeškega frančiškanskega samostana

S. BONAVENTURA, *Commentariuris in secundum librum Sententiarum Petri Lombardi*. Tarvisii, 1477

Komentar k drugi knjigi Sentenc Petra Lombarda je knjiga, prišla iz tiskarne Hermannusa Liechtensteina, pisana je v romanici – latinici in predstavlja enkrat zgibano tiskovno polo. Vezava novomeških frančiškanov 17. stol: rjavo usnje, obrobne črte, na hrbtu zlat napis, rdeča obreza. Na notranji strani prednje platnice nalepljen ex libris novomeških frančiškanov – *Conventis Neostadiensis P. P. Franciscanorum*. Na začetku je nekaj marginalij, ki pa so močno obrezane.

BONAVENTURA, *Meditationes vitae Christi*. Ulmae, ca. 1487

Meditacije o Kristusovem življenju so prišle iz ulmske tiskarne Johanna Zainerja in predstavljajo dvakrat zgibano tiskovno polo. Pisava je gotica. V knjigi so zapisi treh različnih

⁴ Slovenski biografski leksikon, zv. 10, (Ljubljana 1967), str. 263–269.

⁵ P. Alfonz Furlan, Zgod. frančiškanskega samostana in cerkve v Novem mestu. V: Dolenjske novice, 1919, 30. nadaljevanje.

⁶ Prav tam, 27. nadaljevanje.

lastnikov: prvi lastnik je bil Joannes Baptista a'Seepach, za njim je knjiga leta 1680 prišla v last ljubljanskih kapucinov, ti so jo tudi vezali. Na hrbtu knjige si sledijo od zgoraj navzdol naslov, signatura, zadnja je nalepka, ki priča o vsebini knjige. V tem primeru gre za ascetiko (pobožno branje). Tretji lastnik je znan iz tiskanega ekslibrisa, to je bil gimnazijski profesor v Novem mestu, Philippi Marouth. Inkunabula je vezana še z dvema knjigama podobne vsebine. Prva knjiga je inkunabula, druga in tretja sta bili natisnjeni 1503 leta.

CARCANO, Michael de, *Sermonarium de decem praeceptis per quadragesimam*. Venetiis, 18. I. – 1. III: 1492/93

Knjigo govorov o desetih (božjih) zapovedih za postni čas sta tiskala Johannes in Gregorius de Gregoriis in predstavlja dvakrat zgibano tiskovno polo. Založil jo je Alexander Calcedorius. Pisava je gotica. Na notranji strani prednje platnice vlepljen ekslibris: *Conventus Neostadiensis P.P. Franciscanorum*. Vezava je iz 17. stol.: rjavo usnje, na hrbtu zlat napis, ob robu obeh platnic črte. Rdeča obreza.

MARCHESINUS, Johannes, *Mamotrectus super Bibliam*. Venetiis, 23. 9. 1479

Najlepše svetopisemske zgodbe so nastale v tiskarni Nicolausa Jensonja in predstavljajo dvakrat zgibano tiskovno polo. Pisava je gotica. Vezava 17. stol.: rjavo usnje, obrobne črte na obeh platnicah, na hrbtu zlat napis, rdeča obreza. Preproste dvobarvne iniciiale zelenkaste in rdeče barve. Na notranji strani prednje platnice prilepljen ekslibris novomeških frančiškanov.

Von den sieben Todsünden. 15. XI. (14)74 (O sedmih smrtnih grehih)

Zapis v knjigi: *Augustae Vindelicorum* in tiskar nam razkrijeta podatek, da je delo nastalo v Augsburgu, v tiskarski delavnici Johanna Bämleerja. List predstavlja enkrat zgibano tiskovno polo, pisava je gotica. Fragment, ohranjena le dva spojna lista v knjigi Vincentiusa Bellovacensis.

Valerius Maximus cum commento Oliuerri Arzignanensis Vicentini. Venetiis, 1500 (V. M. z razlago Oliverja Arzigmanskega)

Po vsebini zgodovina, ki jo je tiskal Albertinu Vercenelenzen v Benetkah. Pisava je romania, knjiga je visoka 31 cm in široka 23 cm. Vezava novomeškega frančiškanskega samostana iz 18. stol.: kartonaste platnice, oblečene v rjavo usnje, rdeča obreza. Na notranji strani prednje platnice vlepljen ekslibris novomeških frančiškanov. Tekst je obdan s komentarjem, lesorezne iniciiale. P. Felicijan domneva, da je knjigo v samostan prinesel p. B. Gregorič, nekdanji gvardijan in vizitator, ki je zaradi narave svojega dela potoval in na tak način pridobil marsikatero knjigo. Knjižnico je obogatil s knjigami z vsebinami iz medicine, zgodovine, filozofije in teologije.

HIBERNICUS, Mauricius, *Lectura accuratissima Mauriti Hybernici in q. doc. subtilis super ysagogis Porphyrii. Modorum quoque significandi seu grammatices speculatiue eiusdem subtilis Scoti. vt fama est. tractatus perutilissimus*. Ferrara, 28.VIII.1499 (Natančna razlaga Mavricija Škotskega vprašanja Subtilnega dohtarja o Porfizijevi knjigi Isagoge. Pa tudi Način označevanja ali Spekulativna gramatika istega subtilnega Scotja, kot je splošno znano: zelo koristen traktat)

Knjiga je prišla iz Ferrare, tiskar ni naveden, po vsebini gre za filozofske razprave. Pisava je gotica. V prvi vrstici naslova je nad njim z roko napisano: de Portu. Knjigo sestavljajo štiri zvezki, vsi so filozofske razprave. Prvi je iz leta 1520, drugi iz 1527, tretji je inkunabula in zadnji je nastal leta 1526. Velikost: 30 x 23 x 5, vezava novomeškega frančiškanskega samostana: rjavo usnje, na hrbtu temna nalepka z napisom, na notranji strani prve platnice vlepljen ekslibris novomeškega frančiškanskega samostana. Rdeča obreza. Številni iniciali velikosti 2 x 2 cm, največja in edina iniciala meri 5 x 4.5 cm. Domnevam, da gre za tiskarja Laurentiusa Rubeisa, ki je v Ferrari tiskal od 1489 do 1499.

VALLENSIS, Johannes, *Communiloquium s. Summa collationum. Summa de regiminæ vitæ humanæ seu Margarita doctorum ad omne propositum*. Venetiis, 30. VII. 1496

Suma primerjav. Suma o vladanju človeškega življenja ali Biser učenjakov za vsako priložnost je tiskal beneški tiskar Georgius Arrivabene in je trikrat zgibana tiskovna pola (8°), pisana v gotici. Vezava novomeškega frančiškanskega samostana: rjavo usnje, na hrbtu temna nalepka z zlatim napisom, na notranji strani prednje platnice vlepljen ekslibris novomeškega frančiškanskega samostana: *Conventus Neostadiensis P. P. Franciscanorum*. Rdeča obreza. Prazni prostori različnih velikosti, namenjeni ročnemu vpisu inicial.

Regimen sanitatis Salernitanus. Venetiis, 1500

Salerska knjiga o zdravju je zdravstveni priročnik, brošura, ki spada med dela z medicinsko tematiko, in je prišla iz tiskarne beneškega tiskarja Bernardinusa Venetusa de Vitalibus. Je dvakrat zgibana tiskovna pola (4°), pisava romanica. Vezava sodi med vezave 19. stol: brošura, naraven moder papir, na hrbtu preprosta nalepka s signaturo. Na notranji strani prednje platnice nalepka z žigom: *conventus Neostadiensis P. P. Franciscanorum*. Številne sočasne marginalije.

CARACCIOLUS, Robertus, *Sermones quadragesimales de poenitentia*. Venetiis, 1472

Postne knjige o pokori so knjiga, ki prihaja iz tiskarne Bartholomæusa Cremonensis in je dvakrat zgibana tiskovna pola, pisava je romanica. Vezava je delo novomeškega frančiškanskega samostana: rjavo usnje, na platnicah obrobne črte, na hrbtu zlat napis. Rdeča obreza. Na notranji strani prve platnice prilepljen ekslibris: *Conventus Neostadiensis P. P. franciscanorum*. Knjiga je močno obrezana, naslov je z roko vpisan na prvem listu, številne sočasne marginalije. Manjka več kot $\frac{3}{4}$ teksta, šestnajsti list (16) je bil odtrgan, a je restavriran.

PIUS II., *Epistolæ in Pontificatu editæ*. Mediolanum, 25 V. 1473

Pisma iz časa Piccolominijevega papeževanja je tiskal Antonius Zarottus. Knjiga je velikosti tiskovne folije (f°), pisava je romanica. Na notranji strani prve platnice je prilepljen ekslibris novomeškega frančiškanskega samostana: *Conventus Neostadiensis P.P. Franciscanorum*, na foliji 1 pa še ročen: *Con tus Neostadiensis*. Vezava 17. stol: rjavo usnje, obrobne črte na platnicah, na hrbtu zlat napis, rdeča obreza. Knjiga je močno obrezana. Sočasne marginalije. Prazni prostori za iniciale. Na zadnjem listu zapis: *fr: Andreas*.

Inkunabule novomeškega frančiškanskega samostana po tiskarskem poreklu

Na Slovenskem se tiskarstvo ni razvilo, zato pa tiskarsko poreklo osemintridesetih novomeških inkunabul ni slučajno, saj je pogojeno z geografskim položajem Slovenije.

Daleč največ inkunabul novomeškega frančiškanskega samostana je delo beneških tiskarjev, kar pa ni presenetljiv podatek, saj je v Benetkah tedaj delovalo 76 tiskarn⁷, Benetke pa so bile tedaj najmočnejši tiskarski kraj v Evropi z močnim zaledjem dežel, kjer tiskarn ni bilo ali pa so bile zelo redke. Benetke so imele prav tako široko razpredeno trgovsko mrežo na vse strani in po teh poteh je v Evropo prišla skoraj tretjina vseh inkunabul. V novomeškem frančiškanskem samostanu je takih 27 inkunabul, kar predstavlja 71% fonda. Sicer pa so inkunabule v samostanu delo tiskarjev iz devetih evropskih tiskarskih centrov – Augsburga, Benetk, Ferrare, Lyona, Milana, Nürnberga, Strasbourga, Trevisa in Ulma.

Univerzitetno mesto *Strasbourg*, po starosti med najdenimi primerki najstarejši tiskarski kraj, je v zbirki inkunabul, ki sta jih popisala A. Gspan in J. Badalić, najmočnejše predstavljen

⁷ A. Gspan, J. Badalić, *Inkunabule v Sloveniji*. Ljubljana, str. 54.

tiskarski center, tedaj ležeč na nemškem jezikovnem območju, med novomeškimi inkunabulami pa je ta kraj predstavljen s tremi primeri. Eden od prej znanih primerkov ima v kolofonu zapisan podatek nastanka, to je kartuzijanski samostan, drugi, Opera Joh. Gersona, pa v nobenem od treh zvezkov nima podatka o tiskarju. Nekateri ta tisk zato pripisujejo Joh. Grüningerju (Stillwell), drugi Prüssu (Proctor). Oba sta tiskala v letih od 1483 do 1500, prvi je znan kot mojster ilustrirane knjige.

Po velikosti šesti evropski kraj je *Augsburg*, v katerem je delovalo 23 tiskarn z desetimi tiskarji. Prvi augsburški tiskar je bil Günter Zainer (1468–1478), njegovo delo sta tudi dva primerka *Via contemplationis Jesu Christi*, to je enolistni tisk z lepim lesorezom, poleg tega je znan le še en izvod. Na njegovi hrbtni strani je odtisnjen Almanach auf das Jahr 1480, enolistni tisk iz tiskarne Joh. Bämleerja (1472–1495). Gre za primer tiskarske makulature, iz katerega je razvidno, da je Bämleer od Zainerja prevzel ves inventar tiskarne, poleg črkovnega materiala tudi nekurentne tiske, ki jih je za tem uporabljal za poskusne tiske. Poleg tega pa je Bämleerjeva še ena inkunabula, ki sta jo popisovalca spregledala, njen nastanek pa sega v leto 1474. V Augsburgu najdemo tudi prvo tiskarko, Ano Rügerico, ki pa s svojim delom novomeške frančiškanske knjižnice ni oplemenitila. Slovenci imamo en primerek njenega dela, omenjam pa jo kot edino predstavnico med tiskarji.

V *Milanu* je prvi s tiskarsko obrtjo začel A. Zarottus (1470–1497), med 31 tiskarji, kolikor jih je delovalo v 15. stol., pa najdemo tudi J. A. de Honantea (1477–1489).

V *Benetkah* se je tiskarstvo pojavilo enako kot v Milanu, ok. leta 1470, prvo tiskarsko ime pa je Johann de Spira (1469–1470), ki je bil še Gutenbergov učenec. Dobršen del beneških inkunabul je juridične vsebine, sorazmerno največ verske literature pa izvira iz nemških tiskarn. Od inkunabul, katerih tiskarji se pojavljajo v obravnavani knjižnici, naj omenim Joh. in Gregoriusa de Gregoriisa (1480–1500) z dvema primerkoma, R. de Novimagia (1477–1496), Octavianusa Scotusa, sprva tiskarja (1479–1484), kasneje pa samo še založnika, velepodjetnika B. de Tortisa (1481–1500), B. Locatellusa (1486–1500), Fr. Rennerja (1471–1483), specialista za liturgične knjige...

V 15. stol. je v *Nürnbergu* delalo 19 tiskarjev. Prvi tamkajšnji tiskar je bil Joh. Sensenschmidt (1470–1478), tiskarna Antona Kobergerja (1471–1500) pa se je razrasla v velepodjetje, ki ga je po produktivnosti mogoče primerjati s Plancktovim v Rimu. Kobergerjeva dejavnost je združevala stari in novi svet, Slovenci imamo poleg nemške Biblije, sholastične literature, zbirke pridig in legend iz njegove delavnice tudi juridična, antična in humanistična dela.

Iz *Lyona* prihaja Joh. Siber (1481–1500).

Prvi *Ulmski* tiskar Joh. Zainer (1472–1493) je bil zelo delaven, slovenska zbirka danes šteje devet njegovih tiskov, v novomeškem samostanu je bil namreč naknadno najden še primerek iz leta 1487.

Ustanovitev prve tiskarne v *Ferrari* pade v leto 1471, L. Rubeis je bil tiskar, ki je med drugim natisnil po lepi opremi znameniti prevod Hieronimovih Epistol, ki pa so ga Italijani odnesli iz Kopra⁸.

V osemdesetih letih 15. stol. doseže krivulja evropskega tiskarskega razvoja svoj prvi vrh. Knjiga je tedaj našla pot do širokega kroga bralcev, kar povezujemo z njeno pocenitvijo. Pri tem pa je utrpela lepota tiskov, saj so folianti z razkošnimi belimi robovi postajali vse redkejši, formati manjši, črke drobnejše in tisk bolj zbit. Na roko slikan knjižni okras je postal redkost, nadomeščal ga je tisk inicial, izginjala je ročna rubrikacija.

⁸ Prav tam, str.59.

Prvi rod tiskarjev, tistih, ki so prvotno pripadali drugim poklicem, zlatarjem, skriptorjem, iluminatorjem, se umika drugi generaciji, manj utesnjeni po tradiciji, zato pa prevzeti s poslovnim duhom, mnogi izmed njih so potovali iz kraja v kraj in iskali možnosti zaslužka. Na tak način se je nekdaj tiskarska umetnost spreminjala v rokodelstvo.

Inkunabule novomeškega frančiškanskega samostana po tiskarskih krajih in tiskarjih

Augsburg

Johann Bämmler (1472–1495); Johannes Bämmler je začel kot iluminator strasburških inkunabul, ki so jih še neokrašene prepeljali v Augsburg, kasneje je postal tiskar.

Monasterium SS. Ulrichi & Aefrae (1473–1474)

Günter Zainer (1468–1478)

Benetke

Bonetus Loccatelus (1486–1500)

Octavianus Scotus (1479–1484)

Johann Herbort (1481–1495)

Johannes de Gregoriis (1480–1500)

Gregorius de Gregoriis (1480–1500)

Reynaldus de Novimagio (1477–1496)

Thomas de Blavis (1476–1477 in 1481–1500)

Christphorus Arnoldus (1472–1479)

Franz Renner (1471–1483)

Nicolaus de Frankfordia (1482–1489)

Theodorus de Ragazonibus (1488–1500)

Hermann Liechtenstein (1482–1494); Tiskarjevo ime se pojavi tudi v inkunabuli S. Bonaventure, vendar v povezavi z drugim tiskarskim krajem – Trevisom, iz česar sklepamo, da je moral imeti svojo tiskarsko delavnico pred Benetkami tudi tam, saj je omenjena knjiga nastala 1477. leta.

Bernardinus Benalius (1492–1493)

Hieronymus de Paganinis (1492–1497)

Baptist de Tortis (1481–1500)

Jacobus de Paganinis (1490–1491)

Philippus Pincus (1490–1500)

Gregorius Arrivabene (1483–1500)

Bernardinus Vitalibus (1493–1500)

Bartholomaeus de Cremonensis (1472–1474)

Albertinu Vercenelenzen (?)

Nicolaus Jenson (1470–1480)

Ferrara

Laurentius Rubeis (1489–1499)

Lyon

Johannes Siber (1481–1500)

Milano

Johannes Antonius de Honate (1477–1489)

Ulrich Scinzenzeler (1487–1500)

Leonhard Pachel (1477–1490)

Antonius Zarottus (1470–1497)

Nürnberg

Anton Koberger (1471–1500), Anton Koberger je bil izjemen poslovnež, ki je svoje številne tiske razpošiljal po vsej Evropi. Izpostave je imel na Dunaju, v Dresdnu, Krakovu, Budi, Benetkah, Lyonu in Parizu. Do leta 1500 je objavil 200 tiskov, od teh okoli 20 ilustriranih⁹.

Strasbourg

Johann Prüss (1483–1500)

Johann (Reinhard) Grüninger (1483–1500)

Monasterium Carthusianorum (1474)

Ulm

Johann Zainer (1473–1493)

Sklep

Središča srednjeveške kulture so bila prav gotovo samostani, med njimi tudi novomeški frančiškanski samostan, ki danes v svoji knjižnici hrani pravo bogastvo – poleg rokopisov tudi 38 inkunabul, enajst več, kot sta jih evidentirala A. Gspan in J. Badalić in njihov opis predstavila v delu *Inkunabule v Sloveniji*.

Ena od poti, po katerih so z drobnimi koraki in naše kraje prihajale nove ideje, je bila gotovo tudi tista, ki so jo utirale knjige. Četudi gre za dela, ki so plod tujega duha, so vendar že s svojo navzočnostjo v našem prostoru sestavni del njegove kulturne podobe, saj kažejo, v kakšni smeri se je slovenski človek tedaj odzival na nove duhovne tokove. Med tremi rokopisi v novomeški frančiškanski knjižnici sta dva s področja glasbe, med inkunabulami pa najdemo juridična dela, ki so služila potrebam cerkvene administracije, filozofska za potrebe filozofskega študija, ki je potekal v samostanu od 1714 do 1784, teologija in medicina, dva slovarja, v eni knjigi so še aritmetika, geometrija in glasba. Dotok knjig je bil živ in najmočnejši iz bližnje Italije, med inkunabulami, ki jih hrani novomeški frančiškanski samostan, je samo v Benetkah nastalo kar 22 tiskov od vseh najdenih. Koliko inkunabul je na Slovenskem in hkrati tudi v novomeškem samostanu v 15. stol. že bilo, ni znano, kajti iz tega obdobja na naših tleh ni ohranjenega nobenega kataloga. Da so bili uporabniki teh knjig predvsem patri frančiškani, je povsem jasno, med inkunabulami pa najdemo eno, za katero vemo, da jo je samostan dobil kot zapuščino po zdravniku Petru Nikolaju pl. Jurku. Kako so v samostan prišle ostale inkunabule – ali z nakupi, menjavo, morda kot dar – tega ni moč ugotoviti. Zapisov namreč ni. Večina inkunabul ima namreč »domači« ekslibris, med ostalimi pa najdemo tudi ekslibrise ljubljanskih frančiškanov in kapucinov. Da so bili tudi samostani v naših krajih tista mesta, kjer so se pokazali življenjski znaki nove duhovne usmeritve, priča tudi knjižnica novomeškega frančiškanskega samostana. Repertorij te knjižnice iz 15. in 16. stol. je gotovo pomemben dokaz kulturnega razvoja ne le Novega mesta, pač pa tudi širšega prostora in je odraz zunanjih silnic, ki so jih Slovenci sprejemali v tem obdobju. Je dokument preteklega časa, ki dokazuje, da smo bili že pred 1. 5. 2004 del zahodne Evrope.